

ENGELSTALIGE BOEKEN BIJ DE LEERLING BRENGEN

Een praktijkonderzoek naar niveaulezen voor Engelse literatuur

Hoe kunnen we bevorderen dat leerlingen voor Engels boeken lezen die niet alleen bij hun taalniveau, maar ook bij hun literair niveau passen? Aan de Rijksuniversiteit Groningen is een website opgezet die daarbij helpt, met gebruikmaking van de literaire-ontwikkelingsniveaus van Witte (2008). Er zijn korte boekbeschrijvingen (*QuickScans*) en een *literary grading tool* ontwikkeld.

SYB HARTOG

De lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen heeft in de cursusjaren 2010–2012 een project uitgevoerd voor een aantal schoolvakken (Nederlands, geschiedenis, rekenen/wiskunde, biologie en Engels) waarbij docenten samen met lerarenopleiders werkten aan vakdidactische onderwijsvernieuwing. Dit VEKOB0-project had tot doel zowel docenten als lerarenopleiders te professionaliseren (zie <www.rug.nl/lerarenopleiding/Nieuws/over-vekobo>). VEKOB0 staat voor 'vakdidactische expertisenetwerken: kwaliteitsimpuls voor opleiding, beroep en onderwijs'. De werkgroep Engels besloot zijn onderzoek te richten op literatuur, en wel op de leeslijsten van leerlingen.

Het moderne vreemdetalenonderwijs kent een lange traditie van 'lezen voor de lijst'. Van mondelinge schoolonderzoeken via schriftelijke kennistoetsen en leesdossiers (die al of niet 'naar behoren' worden beoordeeld) tot essayachtige schoolexamenopdrachten. Alles is mogelijk. Het is zelfs mogelijk als sectie om niets te doen; het mag niet, maar wie controleert dat bij een domein dat zo globaal omschreven is en waaraan zo weinig tijd en aandacht besteed mag worden? De werkgroep vond het tijd worden om eindelijk, in navolging van het vak Nederlands, ook eens een advieslijst voor het

vak Engels te ontwerpen, een boekenlijst die recht doet aan de literaire ontwikkeling en aan de taalontwikkeling van de leerling.

Leeslijsten voor het vak Engels

Toen Stephen Wolk, hoogleraar aan de lerarenopleiding van de universiteit van Northeastern Illinois in Chicago, na jaren weer eens een middelbare school bezocht, sloeg de schrik hem om het hart: 'When looking at what students are required to read in school in 2010, it might as well be 1960' (Wolk, 2010). Er is zo veel veranderd in de maatschappij en zo weinig in de leeslijsten voor literatuur. Gelukkig is de situatie in Nederland veel beter. Toch? Her en der rondvragend constateerden wij een wildgroei aan boekenlijsten, soms bepaald door één enthousiaste docent (die in enkele gevallen zelfs niet meer op die school werkte). Er staan wel boeken op de lijsten van na 1960: *The secret diary of Adrian Mole, aged 13¾*, *Bright lights, big city*, *A good man in Africa* (een voorbeeld van een boekenlijst gemaakt door een docent die vóór 1985 zijn boeken las). Soms zijn er lijsten die reageren op de actualiteit: *Twilight*, *Billy Elliott* en *The Hunger Games*. Of er dringen boeken door tot lijsten omdat geen docent Engels eromheen kan: *The curious incident of the dog in the night-time*, *Holes*, *Room of Extremely loud & incredibly close*. De Engelstalige literatuur is zo uitgebreid,

Foto: Anda van Riet

<h1>A1</h1>	<p>Niveau 1 BELEVEND LEZEN</p>	<p>Niveau 2 HERKENNEND LEZEN</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ heldere verhaalstructuur ☐ eenvoudige, alledaagse taal ☐ sluit aan bij belevingswereld van adolescenten 	<p>Niveau 3 REFLECTEREND LEZEN</p>	<p>Niveau 4 INTERPRETEREND LEZEN</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ALLEDAAGSE TAAL ■ ALLEEN TEKSTEN DIE NAUW AANSLUITEN BIJ BELEVINGSWERELD ■ SIMPELE ZINNEN
<h1>A2</h1>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ heldere verhaalstructuur ☐ eenvoudige, alledaagse taal ☐ sluit aan bij belevingswereld van adolescenten ☐ gericht op gebeurtenissen 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ heldere verhaalstructuur ☐ eenvoudige, alledaagse taal ☐ sluit aan bij belevingswereld ☐ dramatische verhaallijn ☐ gebeurtenissen volgen elkaar in hoog tempo op ☐ af en toe onderbroken door beschrijvingen ☐ voorkeur voor gesloten einde 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ complexe maar transparante structuur ☐ naast concrete betekenislaag een diepere laag ☐ personages sluiten niet direct aan bij belevingswereld maar de vraagstukken wel ☐ complexere verteltechnieken kunnen aanwezig zijn maar zijn tamelijk expliciet ☐ het verhaal roept vragen op ☐ doorgaans een open einde 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Inhoud en personages sluiten niet direct aan bij belevingswereld van adolescenten ☐ literaire technieken zijn redelijk complex (tijdsprongen, onbetrouwbaar perspectief enz.) ☐ meerdere betekenislagen ☐ verhaalverloop en ontwikkeling van personages niet voorspelbaar 	<ul style="list-style-type: none"> ■ SIMPELE TEKS MET HULP (WOORDENLIJSTEN) ■ AANSLUITEN BIJ BELEVINGSWERELD ■ MOEILIKERE WOORDEN BELEMMEREN NIET HET BEGRIP VAN HET VERHAAL
<h1>B1</h1>	<ul style="list-style-type: none"> ■ EIGENTIJDSE PROBLEMEN EN VRAAGSTUKKEN ■ HERKENNING VAN EEN HOUDING OF STANDPUNT ■ COMPLEXERE ZINNEN EN OMSCHRIJVINGEN ■ LITERAIRE TEKSTEN 			<ul style="list-style-type: none"> ☐ historische-romanwerkelijkheid en verouderde normen en waarden ☐ literaire technieken zijn complex (meerduidigheid, perspectieven, explicietheid enz.) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ OMSCHRIJVING VAN GEBEURTENISSEN DIE VEELAL BIJ BELEVINGSWERELD AANSLUITEN ■ TEKST IS EENVOUDIG, ONDANKS COMPLEXERE ZINNEN ■ OMSCHRIJVINGEN VAN GEVOEL EN EMOTIE
<h1>B2</h1>					<p>Niveau 5 LETTERKUNDIG LEZEN</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ personages en thematiek ver van belevingswereld ☐ taalgebruik en conventies wijken af van wat ze gewend zijn
<h1>C1</h1>	<ul style="list-style-type: none"> ■ LANGE, COMPLEXE, FEITELIJKE LITERAIRE TEKSTEN ■ BEGRIP VAN VERSCHILLENDE STIJLEN ■ ONDERWERPEN HOEVEN NIET AAN TE SLUITEN OP BELEVINGSWERELD 				<p>Niveau 6 ACADEMISCH LEZEN</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ geschreven in moeilijk toegankelijke literaire stijl ☐ vorm- en stijlexperimenten ☐ complexe en gelaagde structuur ☐ symbolische kenmerken
<h1>C2</h1>	<ul style="list-style-type: none"> ■ COMPLEXE LITERAIRE TEKSTEN ■ KAN ALLE COMPLEXERE VORMEN VAN LITERATUUR BEGRIJPEN 				<ul style="list-style-type: none"> ☐ intertekstualiteit

Kader 1. Literair niveau en taalniveau

er komen jaarlijks zo veel mooie boeken uit, en we hebben allemaal, docenten en leerlingen, zo weinig tijd. Om het nog maar eens met de woorden van Stephen Wolk te zeggen: ‘We all know how the school reading game is played: Read only what you need to get by (...) ignore the textbook, skim a novel, watch the movie, read the Cliff Notes’ (Wolk, 2010).

Maar als we ondanks bovenstaande problemen toch als enthousiaste sectie Engels een boekenlijst hebben gemaakt, hoe geven we dan de leerling de mogelijkheid om op zijn eigen niveau zijn favoriete boeken te lezen? Daarvoor zijn geen bruikbare, actuele, gestandaardiseerde en flexibele zoek- en keuzelijsten voor het Nederlands voortgezet onderwijs te vinden.

Het onderzoek

Bij ons onderzoek stond voorop dat we leerlingen (en docenten) wilden motiveren om (meer) te gaan lezen. Daartoe besloten we dat we boeken op niveau moesten beschrijven, systematiseren en – zo mogelijk – didactiseren. Eerst werd het probleem in kaart gebracht. Daarvoor hebben we gekeken naar resultaten van landelijk en mondiaal onderzoek van het literatuuronderwijs. We hebben kleine onderzoekjes op de eigen scholen gehouden (onder leerlingen en collega’s), en we hebben eerstegraads studenten van de lerarenopleiding van de RuG gevraagd het literatuuronderwijs op hun stagescholen te analyseren. Studenten – en hun coaches – vonden het vaak heel nuttig om met het literatuuronderwijs op de eigen stageschool aan de slag te gaan.

Uit die verschillende onderzoeken kwamen – vaak al voorspelde – problemen naar voren. Een paar vragen:

- Hoe kunnen we boeken indelen op het juiste literaire niveau?
- Hoe kunnen we boeken indelen op het juiste taalniveau?
- Hoe combineren we die twee niveaus?
- Hoe krijgen we goede informatie over elk boek, zowel voor de leerling als voor de docent?
- Hoe weet een leerling welk niveau hij zelf heeft?
- Hoe maken we dit materiaal voor leerlingen en docenten beschikbaar?

Het nadenken over bovenstaande vragen bracht ons dichterbij de uiteindelijke opdracht die we voor ogen hadden: het ontwikkelen van een boekenlijst die bruikbaar, actueel, gestandaardiseerd en flexibel is; een boekenlijst die taalniveaus en literaire niveaus heeft geïntegreerd; een permanent beschikbare boekenlijst die leerlingen en docenten motiveert om mee aan de slag te gaan.

De juiste niveaus

Vanwege de overzichtelijkheid en om te komen tot een zekere uniformiteit in leeslijsten voor de verschillende talen hebben we de zes literaire niveaus van Witte (2008) als uitgangspunt genomen. Maar behalve met het literaire niveau hebben vreemdetalendocenten uiteraard met nog een complicerende factor te maken: de ERK-niveaus van A1 tot en met C2. We wilden een werkbaar sjabloon ontwikkelen waarmee we zowel het literaire niveau als het taalniveau van een boek konden beschrijven en waarmee we de ontwikkeling van de leerling voor beide niveaus zouden kunnen bevorderen. Want, ‘de belangrijkste stimulans voor de literaire ontwikkeling is het lezen van het juiste boek op het juiste moment’ (Witte, 2008). Na veel passen en meten kregen we een schema waarmee we aan de slag konden gaan (zie kader 1).

Informatie over de boeken

Uit allerlei onderzoek komt naar voren dat leerlingen niet erg gemotiveerd zijn om in hun eigen tijd boeken te lezen (Chambers, 1993; Van Schooten, 2005; Witte,

2 Inhoud

Stanley Yelnats is een blanke jongen die op school wordt gepest vanwege zijn overgewicht. Als hij dan ook nog eens onterecht wordt beschuldigd van een misdaad, lijkt de familievloek, waar ze in hun gezin regelmatig grapjes over maken, hem daadwerkelijk getroffen te hebben. (...)

3 Moeilijkheid

Holes is een heel toegankelijk boek, met een luchtige, humoristische vertelstijl. Het taalgebruik is alledaags en de moeilijkere woorden belemmeren het begrip van het verhaal niet. De zinnen zijn veelal kort en als er al samengestelde zinnen voorkomen, zijn ze nog steeds prima te volgen. De gebeurtenissen sluiten misschien niet direct aan op de belevingswereld van adolescenten, maar de jeugdige karakters en hun taalgebruik doen dat wel. Omschrijvingen van gevoelens en emoties komen niet heel veel voor, maar *Holes* heeft verder toch de meeste kenmerken van het ERK-niveau B1. Wat het literaire niveau betreft, is het opvallend dat het verhaal erg *plot driven* is. De auteur weet een serie gebeurtenissen uit het heden en uit het verleden op een uitermate kunstige manier met elkaar te verweven. (...) De drie verschillende verhaallijnen, de sprongen naar het verleden (d.w.z. een complexere verteltechniek), plus het zorgvuldig gecomponeerde plot zorgen ervoor dat het boek ook voor N3- of N4-lezers interessant zou kunnen zijn. In die zin is het echt een boek dat op meerdere niveaus ‘werkt’.

Kader 2. Fragment uit een QuickScan van Ate Grypstra (*Holes*)

2008; Wilhelm, 2008). Daar komt nog bij dat verplichte boekenlijsten het plezier in lezen vaak ook niet bevorderen: ‘Als de variatie ontbreekt en er uitsluitend gelezen kan worden wat de leraar gekozen heeft, worden leerlingen onwillige en ontevreden lezers’ (Chambers, 1993). Daarom hebben wij gestreefd naar een uitgebreide boekenlijst met voor elk wat wils, waarbij we zowel aandacht wilden hebben voor contemporaine literatuur als voor de onvermijdelijke – en onmisbare – klassiekers. We hebben poëzie en korte verhalen tot nu toe buiten beschouwing gelaten, maar uiteraard kunnen die literaire vormen er in de toekomst ook bij. Verder was alle literatuur (behalve bewerkte teksten, zoals *simplified readers*) toegestaan: kinderboeken, *young adult fiction*, bestsellers en klassieke literatuur. We hebben geïnformeerd naar wat leerlingen en studenten belangrijke boeken vonden, indachtig een aanbeveling in het promotieonderzoek van Van Schooten (2005): ‘Leerkrachten zouden vooral energie moeten steken in het vinden van boeken die leerlingen graag lezen.’ Ten slotte hebben we ook gekeken naar het European Literary Framework (zie <www.literaryframework.eu>).

Nadat we een boekenlijst met een grote verscheidenheid hadden samengesteld, hebben we die boeken beschreven volgens een eenduidig QuickScan-model waarin behalve korte informatie over de auteur, het taalniveau en het literaire niveau van het boek en een korte inhoudsbeschrijving ook een didactische en letterkundige analyse werd opgenomen. De QuickScan is in grote lijnen dezelfde als de boekbeschrijving die ook voor Nederlands is gebruikt (zie <www.lezenvoordelijst.nl>). Zie kader 2 voor een fragment uit zo’n QuickScan.

Beschikbaarheid van het materiaal

Toen we de meeste informatie verzameld hadden, stonden we voor de keus hoe het materiaal beschikbaar te stellen. In eerste instantie hebben we besloten een eigen website te maken voor alleen het vak Engels. In een later stadium kunnen we de QuickScans van (een deel van) onze boeken laten plaatsen op de website van Nederlands <www.lezenvoordelijst.nl>. Daar hebben we nu niet voor gekozen, omdat we een laagdrempelige website wilden hebben waarop leerlingen snel hun eigen niveau kunnen bepalen en van daaruit direct naar de boeken kunnen gaan. Voor docenten hebben we opdrachten ontwikkeld, die vaak toepasbaar zijn bij een specifiek boek en die vrijwel altijd algemeen bruikbaar zijn. Die opdrachten zijn hopelijk motiverend genoeg voor een leerling om mee aan de slag te gaan, want er moet iets met de leeservaring worden gedaan, of simpel gezegd: ‘teachers have

Vul bij de onderstaande stellingen in: A, B, C of D.

A = helemaal mee eens
B = mee eens
C = mee oneens
D = helemaal mee oneens

- Als een boek mooi is, maakt het me niet uit hoe dik het is.
- Als ik een boek ga lezen, moet het niet te moeilijk zijn.
- Als ik een boek lees, let ik ook op de vorm waarin zo’n boek geschreven is.
- Als ik weet dat een boek een belangrijk literair werk is, wil ik het ook lezen.
- Boeken die ik mooi vind, gaan over mensen zoals ik.
- Boeken lezen vind ik heel lastig.
- Boeken met veel moeilijke woorden zijn niks voor mij.
- Boeken moeten over een onderwerp gaan dat mij interesseert.
- Door boeken leer ik de wereld beter begrijpen.
- Eigenlijk lees ik het liefst geen boeken.
- Ik denk dat ik de meeste literatuur wel begrijp, ook zonder hulp van een docent.
- Ik heb al heel wat literaire boeken gelezen en dat blijf ik ook doen.
- Ik heb niet veel boeken gelezen en ga dat ook niet doen.
- Ik houd van een boek dat je op verschillende manieren kunt lezen.
- Ik lees alles wat ik in handen krijg, hoe complexer hoe mooier.
- Ik lees boeken waar ik iets van leren kan.
- Ik lees graag boeken, ook als die niet over mensen zoals ik gaan.
- Ik lees graag complexe en klassieke boeken.
- Ik lees wel eens een boek, maar dan moet het heel boeiend zijn.
- Ik praat wel eens met vrienden over boeken die ik gelezen heb.
- Ik lees alleen boeken waar veel in gebeurt.
- Ik wil graag weten wat er door de schrijver met een boek bedoeld wordt.
- Ik zie literatuur als kunst.
- Van boeken leer ik iets over mijzelf en over de wereld.
- Van uitgebreide beschrijvingen in boeken moet ik niets hebben.

Weging van de stellingen

Niveau 1: belevend lezen – stelling 2, 6, 10, 13, 21*
Niveau 2: herkendend lezen – stelling 5, 7, 19, 25*
Niveau 3: reflecterend lezen – stelling 8, 16, 20, 24**
Niveau 4: interpreterend lezen – stelling 1, 17, 22, 23**
Niveau 5: letterkundig lezen – stelling 3, 4, 12, 18**
Niveau 6: academisch lezen – stelling 9, 11, 14, 15**

*A: 0 punten; B: 1 punt; C: 3 punten; D: 4 punten

**A: 4 punten; B: 3 punten; C: 1 punt; D: 0 punten

Totaalscore

0 tot 10 punten: niveau 1
11 tot 30 punten: niveau 2
31 tot 50 punten: niveau 3
51 tot 70 punten: niveau 4
71 tot 90 punten: niveau 5
91 tot 100 punten: niveau 6

Kader 3. De literary grading tool

